

Kirándulás a Plutóig meg vissza, felszínközeli felvételekkel

avagy az első magyarországi tablettagyár és gyógyszeripari bérnyártó története

Dobson Szabolcs

A Magyar Gyógyszerésztörténet galaxisában van egy távoli, szabad szemmel nem látható, kihalt, sötétbe borult Világ, amelynek a neve: Pluto.

Pontosabban Pluto Magyar Tablettagyár, de szerepelt Pluto Laboratóriumként is.

Kordinátái: 1111 Budapest, Verpeléti (ma Karinthy Frigyes) út 14. Ez az épület 1914-ben épült, a Pluto pedig 1916-ban kezdte meg benne a működését.

A Pluto nem sokáig élt, utolsó hirdetései 1921-ben jelentek meg. Járjunk utána, vajon miért tűnhetett el ilyen hamar.

1. ábra: Budapest, Verpeléti (ma Karinthy Frigyes) út 14., a Pluto Magyar Tablettagyár telephelye

A Pluto megközelítése során az optikai csalódás komoly problémát okoz. A Pluto név csak egyes reklámokban szerepelt, ám ilyen néven gyógyszerceg nem volt található a korabeli cégnyilvántartásban.

Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság
www.gyogyszeresztortenet.hu
2018 április 15.

A cég hivatalos neve ugyanis Magyar Tablettagyár volt, amint a Központi Értesítő 1917. 3. számának 28. oldalán látható.

Budapesti törvénytörvény 1917—3.	1916. november 27. Cg. 5127. 19926/1	Magyar tablettagyár Haris Ervin gépészmérnök	Főtelep Budapest	Haris Ervin okleveles gépészmérnök, lisztből, natrium hydrokarbonátból, borkősavból és méregmentes sárgafesték keverékből készült tabletták és poralakban előállított sütőpor gyártásával és árúsításával foglalkozó üzlet-tulajdonos, budapesti lakos.	Cg. 5127	Czégbirtokos a czéget akképen jegyzi, hogy az előirt vagy előnyomott czégszöveg alá vezetéknevét írja. Üzlete : I., Verpeléti-út 14. szám.
---	---	---	-----------------------------------	--	----------	---

2. ábra: a Magyar Tablettagyár (Pluto) cégadatai 1917-ből (Központi Értesítő 1917. 3. szám, 28. oldal)

A céget egy Haris Ervin nevű gépészmérnök hozta létre célzottan tablettázásra. Harisnak amúgy 1939-ig ugyanezen a helyen egy dobozárúgyára is volt. Haris a Budapesti Műszaki Egyetem 1966-67-es évkönyvének 208. oldala szerint, amelyben Harisay-Haris Ervinként szerepelt a gyémántoklevelet kapott mérnökök listájában, 1882-ben született Budapesten és mérnöki oklevelét 1904-ben szerezte meg. Egyébként hegedült is és a Műegyetemi Zenekar Karmestere volt a végzése előtti években. Halálát (1972 május 23.) az éppen most megszűnt Magyar Nemzet közölte 1972 május 26-án, a 6. oldalon.

De visszatérve a kezdetekhez, a Központi Értesítő 1918. 6. számában, a 152. oldalon változás szerepel.

Budapesti törvénytörvény 1918—6.	1917. december 23. Cg. 5127/2. 19926/2	Magyar tablettagyár Haris Ervin gépészmérnök	Főtelep Budapest		Cg. 5127	Salomváry Jenőnek az üzletbe társtagul történt belépése folytán, maga a czég, mint közkereseti társaság, a kereskedelmi társas czégek jegyzékébe átvettett. Átvezettetett a kereskedelmi társas czégek jegyzékének LXXV. kötet 72. lapjára. (Lásd 1917. évf. 3. számát.)
---	---	---	-----------------------------------	--	----------	--

3. ábra: a Magyar Tablettagyár (Pluto) cégadatai 1918-ból, amikor tulajdonostárs lépett a cégbe (Központi Értesítő 1918. 6. szám, 152. oldal)

A másik, új tulajdonos, aki 1918-ban társult be, Salomváry Jenő gyógyszerész volt, aki szintén Budapesten született 1885 november 17-én. Oklevelét 1908-ban, a Budapesti Egyetemen nyerte, majd

1910-ig Kispesten működött. Ekkor Nyitrabányán nyitott gyógyszerertárat, 1915-ben pedig a budapesti Purgó gyár vezetője lett. 1925-től haláláig a budapesti belvárosi Bazilika gyógyszerertár tulajdonosa volt. 1924-ig mint a keresztény politikai pártok főtitkára, a választásokat vezette. Tevékeny részt vett a katolikus egyesületi és hitéletben. 1927-ben alapította a Magyar Gyógyszerész Szaklapot, amelynek 1929-ig főszerkesztője volt. 1937-ben hunyt el Budapesten.

4. *ábra:* Salomváry Jenő fényképe

A Magyar Tablettagyár 1916-ban adta fel az alábbi hirdetést a Pesti Hírlap 1916 november 9-i számának 16. oldalán:

5. *ábra:* A Magyar Tablettagyár hirdetése 1916-ban

A cégnek Budakeszin is volt telephelye, majd csak a Verpeléti út 14 jelent meg a hirdetéseikben. Néhány munkatársát is ismerjük, igaz, rendőrségi hír alapján, amely a Népszava 1918 március 28-i számának 7. oldalán jelent meg.

(Betörő - históriák.) A Verpeléti-utca 14. szám alatt levő Magyar Tablettagyár följelentést tett a rendőrségen, hogy március 22-én éjjel ismeretlen tettesek a gyár helyiségéből 75 kiló berkősavat és hat tekeres gépsziját elloptak. Kinyomozták a tetteseket Karácsonyi Kálmán volt ottani gépész, Dóci Lajos vasesztergályos, Klein Izidor villanyszerelő, Macsura József szökött katoná és Blau Oszkár kereskedőség személyében, akik a betörést Garai Ilona foglalkozás nélküli nő társaságában követték el. A betörők még több lakásnyitást is beismertek. A rendőrség a betörőket letartóztatta. — A rendőrség elfogta Szabó

6. ábra: Betörés a Magyar Tablettagyárnál 1918 március 22-én éjjel

1918 augusztusában Wekerle Sándor miniszterelnök is látogatást tett a cégnél (Világ, 1918 augusztus 18, 14. oldal).

Magyar Tablettagyár, Haris Ervin gépészmérnök (Budapest, Verpeléti-ut 14.). Nagy szabad területen egy csomó háborus pótszer, mindmégannyi a csodás fejlődést elért hadi-vegyipar remekei. Legtöbbje ismert bevált márka. A „Kot-kot“ tojás-pótló, a „Limon“ citrompótló, az „Azur“ kékitő, a „Pont“ tinta, a „Sappia“ kézmosó, a „Janus“ keserűviz-tabletták és más gyógyszerészeti, megkosmetikai készítmények a cég versenyképes, sőt utolérhetetlen produktumai. A legismertebb és legnépszerűbbek ezek közül kétségkívül a hadikonyha elmaradhatatlan és nélkülözhetetlen sütőpora a „Kot-kot“. Ez a kiváló tápanyagokat tartalmazó készítmény az ország határain túl is keresett cikk ma már. Wekerle Sándor miniszterelnök és kísérete nagy érdeklődéssel hallgatta meg a gyár két vezetőjének: Haris Ervin mérnöknek és Salomvári gyógyszerésznek szakszerű felvilágosításait.

7. ábra: Kot-kot, avagy Wekerle Sándor miniszterelnök a Magyar Tablettagyárban, 1918-ban

A Kot-kot tablettának előtörténete van, ugyanis eredetileg 1916 szeptemberéig ezt a tojás pótló tablettát Tojól néven kezdték forgalmazni.

8. ábra: Tojól tabletta reklám (Pesti Hírlap, 1916 augusztus 15, 14. oldal)

Nem sokkal azután, már 1916 szeptemberében átnevezték Kot-kot tablettává a terméket.

9. ábra: Kot-kot (Tojól) tabletta reklám (Pesti Hírlap, 1916 szeptember 13, 21. oldal)

A védjegylajstromozási eljárás mint ok vagy igaz, vagy nem, lehet, hogy a hivatalnokok röhögőgörcsöt kaptak a Tojól név hallatán.

A Kot-kot tabletta túlélte a Plutót is, később a Chemia cég folytatta a gyártását.

10. ábra: Kot-Kot tabletta reklám a Pluto után

Végül szerepeljen egy olyan hirdetés, amelyben a Pluto név is megjelenik.

Az igen tisztelt orvos urak figyelemébe.
Ajánljuk ujonnan bevezetett ideális és biztos hatású
Szt. János pezsgő
keserűvizszo tablettáinkat.

E tabletták langyos vízben effervescálva tökéletesen oldódnak, könnyen széjjel esnek, igen kellemes savanykás ízűek, enyhén és biztosan hatnak. Indicálva vannak mindazon esetekben, ahol az anyagcserét fokozni és a bélrenyheséget szüntetni akarjuk. Egy tablettá egy deciliter langyos vízben oldva, megfelel egy deciliter keserűvizszo.

Kívánatra mintákat szivesen küldünk.
PLUTO magyar tablettagyár és orvos-gyógyszerészeti cikkek készítő vállalat.
Budapest, I., Verpeléti-ut 14. szám. Telefon: József 88—00.

11. ábra: Pluto hirdetés az Orvosi Hetilapban (1919 (24), 272. oldal)

Amint a cikk elején jeleztem, a Pluto hirdetései 1921 után eltűntek, a cég nyilván nem működött tovább. Problémája részben az lehetett, hogy az I. Világháború idején hozták létre, amely súlyosan érintette az egész magyarországi gyógyszerészetet, így cégalapítási szempontból ez az időszak messze nem volt optimális.

Másfelől, a tablettázás, mint akkoriban modern, megcélzott üzleti tevékenység kb. 10 évvel megelőzte a korát.

A hazai gyógyszergyárak tevékenysége majd az 1920-as évektől terjedt át fokozatosan a késztermékgyártásra. Ezt mutatja az is, hogy míg a III. Magyar Gyógyszerkönyvben (1909) csak két pasztilla (Pastilli nitroglycerini és pastilli santonini) szerepelt, addig a IV. Magyar Gyógyszerkönyv (1934) már 25 tablettát (comprimatát) tartalmazott, javarészből szintetikus, korszerű hatóanyagokból. Meg kell jegyezni, hogy még a IV. Magyar Gyógyszerkönyv előtt a Formulae Normales elődjének, a Norma Pauperum-nak az 1932-es V. kiadása vezette be hivatalosan a tablettá gyógyszerformát, majd az 1935-ben kiadott, Formula Normales előtti utolsó, VI. kiadás a magisztrális tabletták számát jelentősen megnövelte. Ebben már a gyógyszerészi szakpolitikai vezetés tudatos tevékenysége volt tettenérhető, amely a patikák magisztrális gyógyszerkészítő tevékenységét központi jelentőségűnek ítélte a gyógyszerészet túlélése szempontjából. Létrehozták a NOSTRA mozgalmat, amely egységes

csomagolásban, központi, illetve gyógyszerkönyvi receptúra alapján kínált helyben előállított gyógyszereket, és 1935-ben tablettá receptgyűjteményt is megjelentettek.

Ezt azonban a Pluto már nem érte meg.

Olyan szempontból is érdekes ez a cég, hogy bértablettázást vállalt, és így ez volt az első bérgyártó gyógyszeripari vállalkozás hazánkban. Az 1990 után megalakult magyarországi gyógyszeripari kis- és közép vállalatok egyik fontos profilja és növekedési lehetősége volt (és most is az) a bérgyártás, de ami nekik sikerült, az a Pluto idején még nagyon korai volt.

Az is megfigyelhető, hogy Salomváry Jenő nem szakadt el a gyógyszertárától, bár tulajdonosa volt két gyógyszeripari cégnek is.

Nem Ő volt az egyetlen, sőt, ez volt a jellemző. Ilyen szempontból érdemes tekintenünk Richter Gedeonra. Ő nem azért volt úttörő, mert a patikájától elkülönült telephelyen végzett gyógyszergyártást. Ezt megtették akkortájt mások is. Ő azért volt úttörő, mert gyógyszerésztől merőben szokatlan módon teljesen feladta a patikusi létet és egészében átnyergelt az ipari gyógyszergyártásra. Ez volt a Richter gyár fejlődésének legalapvetőbb feltétele.

Másfelől Richter jó darabig mégiscsak megmaradt tipikus gyógyszerésznek, aki főként a természetes anyagokban, organoterápiában látott fantáziát, és a szintetikumok jelentőségére csak később jött rá. Ez utóbbiakban – vegyészként nem nem véletlenül - a Chinoin majdani alapítója, a Richter alkalmazottja, Wolff Emil látta meg sokkal erőteljesebben a jövőt.